

УДК 595/599: 502.72 (285.3)

Prychepa M. orcid 0000-0002-3114-2402

Kovalenko Yu. orcid 0000-0003-4818-4542

ОБНОВЛЕНІ ДАНІ ПРО ВИДОВИЙ СКЛАД ХРЕБЕТНИХ У ЛАНДШАФТНИХ ЗАКАЗНИКАХ «ОЗЕРО ТЯГЛЕ» ТА «ОСОКОРКІВСЬКІ ЛУКИ» (КИЇВСЬКА ОБЛ.)

Причепка М.В., Коваленко Ю.О.

Інститут гідробіології НАН України, м. Київ, Україна

Email: Prychepa1987@ukr.net

<https://doi.org/10.34142/2708-5848.2024.26.1.05>

Дослідження угруповань хребетних тварин проводилися протягом 2017–2023 рр. в двох ландшафтних заказниках м. Києва: «Озеро Тягле» та «Осокорківські луки», а також прилеглих до них територіях. Було зареєстровано 258 видів тварин, з яких 33 види занесені до Червоної книги України. Під час дослідження зроблено акцент на вивчені фауни в біотопах: луки, чагарники, водно-болотні угіддя, озерні зони та прибережні ліси. Озерні та лучні екосистеми продемонстрували найвище видове багатство 89 та 62 види, а найбільше число «червонокнижних» видів виявлено на лучних біотопах на яких зареєстровано 6 видів земноводних та 5 видів рептилій. Особливу цінність становлять локалітети *Bombina bombina*. Іхтіофауна складається з 31 виду риб, переважно аборигенного комплексу. Особливо чисельна родина Сурґінідає. Наявні 2 види з Червоної книги України: *Carassius carassius* та *Idus idus* та 10 видів зі списку Бернської конвенції (зокрема й Резолюції 6). Орнітофауна, становила 75,5% фауни хребетних, тобто 195 видів птахів, з яких 30 видів занесені до Червоної книги України, 8 до МСОП (*Falco vespertinus*, *Aquila clanga*, *Podiceps auritus* (вразливий), *Circus macrourus*, *Numenius arquata*, *Limosa limosa*, *Vanellus vanellus*, *Gallinago media*, (близький до загрозливого) та 7 до Європейського Червоного списку. Місця розмноження *Vanellus vanellus* та *Limosa limosa* мають природоохоронну цінність через статус птахів «близькі до загрози». Ссавців виявлено 20 видів, зокрема угруповання *Castor fiber*. Комплексні фауністичні дослідження у біоценозах Осокорківської заплави свідчать про збереження та розмноження фонових та малочисельних видів тварин. Реєстрація 41 виду зі списку Резолюції 6 Бернської конвенції підкреслює цінність цих земель, що забезпечують оптимальне функціонування природних резерватів Смарагдової мережі, підтримуючи та збільшуючи біорізноманіття в Україні та інших країнах Європи. **Ключові слова:** заплавні комплекси, біотопи, хребетні тварини, рідкісні види, біорізноманіття.

Прибережні водно-болотні угіддя представляють одні з найбільш життєво важливих екологічних зон, що відрізняються високим біорізноманіттям та біопродуктивністю. Разом з тим, ці екосистеми залежить від весняних паводкових вод [5], а також вразливі до антропогенних змін та перебувають під загрозою глобального зникнення [15, 16, 30].

В Україні, долина річки Дніпро є одним із найбільших комплексів, проте гідрологічні зміни (внаслідок створення дніпровських водосховищ, зведення великих міст та активне водокористування) призвели до значної трансформації заплави цієї річки [40]. Тому, збережені (або мало змінені) природні ділянки заплави Дніпра є цінними осередками біорізноманіття, адже

складна гідрографічна мережа, присутня в таких районах, створює низку біотопів [21], які підтримують середовище існування та розмноження рідкісних видів [18, 21, 22, 23, 32, 40]. Одним із прикладів таких територій є долина річки Варти в Познані, фрагмент збереженої долини р. Вісла в Варшаві, Національний парк заплави Дунаю, (м. Відень), Новогутські луки в Кракові, де збережені заплави річки у великому місті [22], а також прибережні зони в околицях лівобережної частини м. Київ, а саме на Осокорківській заплаві. Варто наголосити, що Осокорківська заплава має генетичний зв'язок із ділянками від Бортницького водовідвідного каналу найбільшої у Європі очисної станції, що несе у собі теплі води, які локально впливають на мікроклімат цієї

частини заплави, особливо в зимовий період. Крім того, з метою охорони природних заплавних лук в цих околицях наприкінці ХХ ст. створено орнітологічний заказник «Урочище В'язове» [11, 12].

На Осокорківській заплаві збережена аборигенна рослинність, типова для природної лівобережної заплави Дніпра (до значного антропогенного впливу), а також рідкісні діброви, лучні та болотні комплекси з переважанням гідрофільної флори. Через це у 2019 р. створено два ландшафтні заказники: «Осокорківські луки» та «Озеро Тягле». На жаль, ці заходи не скасували планів по забудові житловим комплексом поблизу заповідних територій і наразі, попри війну в Україні, залишається загроза для збереження цих екосистем [40]. З огляду на це, існує необхідність розширити межі обох заказників та/або створювати додаткові нові заказники (Осокорківські луки-3) і збільшувати їх значення, із

ландшафтних заказників місцевого значення до ландшафтних заказників Національного значення.

Фауністичні дослідження [20, 23] та наукові оцінки [48] на цих територіях вже проводились, але географічний розподіл різних таксонів тварин повною мірою залишається не висвітленим. Тому дослідження видового різноманіття цих прибережних природних екосистем має важливе значення, особливо у зв'язку з війною, кліматичними змінами та посиленням урбанізації. Збереження біотопів вологих лук в Україні, так і в Європі – надзвичайно важливою для збереження біорізноманіття.

Метою дослідження є висвітлення сучасного видового складу фауни хребетних тварин заказників «Осокорківські луки» та «озеро Тягле», а також прилеглих до них територій.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Дослідження хребетних тварин: риб, земноводних, рептилій, птахів, а також ссавців проводилися в період з 2017 по 2023 рр. Вивчення видового різноманіття здійснювалось у різних біотопах (рис. 1, 2). Видовий склад земноводних та рептилій встановлювали

маршрутним методом [10, 29]. Тритонів виявляли виловом у невеликих водоймах під час розмноження за допомогою сачка.

А

Б

В

Г

Д

Е

Рис 1. Фото досліджуваних біотопів. А – різнотравні луки. Б – заболочені луки. В – заболочена низовина з асоціації рогаза широколистоого. Г – оз. Тягле (водойма із званою площею відкритих плес та островами із гелофітами). Д – молодий вербовий ліс вздовж озера. Е – сухі різнотравні луки.

Іхтіофауна досліджувалась на 8 озерах: Тягле, Небреж, Мартишів, В'язки, Миколаєве, Коров'яче, а також на декілька водоймах без назв. При цьому використовували гачкові знаряддя лову, іхтіологічні січки, а також додатково

здійснювали фотофіксацією риб у воді та опитували місцевих рибалок. Видовий склад та ідентифікації риб проводили за визначником [20]. Після дослідження всі особини були повернуті на початкові ділянки вилову

Рис 2. Картосхема районів проведення досліджень (Схема запозичена з «Обґрунтування та проект створення ландшафтної заказника місцевого значення “Осокорківські луки – 3”» з авторськими доповненнями)

Примітки. Синій колір – проєктований заказник «Осокорківські луки-3», помаранчевий колір – Землі в оренді КП «Житлобуд-УКБ», жовтий колір – ландшафтний заказник «Осокорківські лука», яскраво-рожевий колір – міський парк, перша черга, червона пунктирна лінія – кордони міста, фіолетовий колір – додатково досліджувана територія.

Виявлення птахів здійснювали на слух та візуально використовуючи оптичні прилади (біноклі та фотокамери). На каналах та на відкритих просторах ширину смуги обліку не обмежували [14]. На великих озерах (Тягле та Небреж) використовували метод абсолютного обліку – облікували всіх водоплавних і навколводних птахів з перерахунком їх чисельності на км² водного дзеркала (у горобцеподібних, а також більшості лісових птахів чисельність не оцінювали) [2, 3, 13]. Реєстрацію птахів здійснювали протягом повного сезону (весна-літо-осінь-зима). До того ж, опитували місцевих бердвотчерів. Статус птахів оцінювали за наступною градацією:

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

гніздові, ймовірно гніздові, літуючі, мігруючі, залітні види [8]. Остання категорія: види, що реєструвались протягом періоду досліджень один раз. Достовірність гніздування оцінювали згідно стандартизованих вимог [4].

Інвентаризація та моніторинг ссавців здійснювалась з використанням фотофіксації, методів визначення відбитків лап на ґрунті та снігу, а також з оглядом екскрементів та трупів тварин. Види ідентифікували за визначниками [19, 41]. Назви таксонів наведено за останнім оглядом ссавців України [42]. Охоронні категорії описані згідно: [9, 37, 43-47].

На території досліджень зареєстровано всього 258 видів тварин, з яких 7 видів земноводних (1 вид безхвостих і 6 видів хвостатих) (табл. 1) з різними природоохоронними статусами. Варто відмітити, що на заболочених луках та тимчасових водоймах, утворених під час паводків, а також водотоках наявні скупчення кумки звичайної (*Bombina*

bombina), але найбільш типовий вид – жаба озерна (*Pelophylax ridibundus*). Водойми заказника «Осокорківські луки» є локалітетом відтворення тритона звичайного (*Lissotriton vulgaris*), часничниці звичайної (Laurenti, 1768), жаби гостромордої (*Bufo arvalis*) та ропухи сірої (*Bufo bufo*).

Таблиця 1

Видовий склад та охоронні категорії земноводних на заказниках «Озеро Тягле» та «Осокорківські луки» та прилеглих до них територій

№	Вид	Охоронний статус		
		ЧКУ	Бернська конвенція (додаток II, III)	Резолюція 6 Бернської конвенції
1	<i>Pelophylax ridibundus</i> (Pallas, 1771)	-	+	-
2	<i>Rana arvalis</i> Nilsson, 1842	-	+	-
3	<i>Bombina bombina</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
4	<i>Bufo bufo</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
5	<i>Hyla arborea</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
6	<i>Pelobates fuscus</i> (Laurenti, 1768)	-	+	-
7	<i>Lissotriton vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-

ЧКУ – Червона книга України, + наявність виду у відповідній із категорій

Поміж рептилій виявлено 5 видів (табл. 2). Найбільш типові гідрофільні види: вуж звичайний (*Natrix natrix*) та черепаха болотяна європейська (*Emys orbicularis*). На псамофітних та трав'яних луках часто

зустрічається ящірка прудка (*Lacerta agilis*). Особливо варто зауважити про реєстрацію у 2020 р. поблизу оз. Тяглого вужа водяного (*Natrix tessellata*) – рідкісного, в межах Києва, виду.

Таблиця 2

Видовий склад та охоронні категорії рептилій на заказниках «Озеро Тягле» та «Осокорківські луки» та прилеглих до них територій

№	Вид	Охоронний статус		
		ЧКУ	Бернська конвенція (додаток II, III)	Резолюція 6 Бернської конвенції
1	<i>Emys orbicularis</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
2	<i>Natrix natrix</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
3	<i>Natrix tessellata</i> (Laurenti, 1768)*	-	-	+
4	<i>Lacerta agilis</i> Linnaeus, 1758	-	+	-
5	<i>Anguis fragilis</i> (Nordman, 1840)	-	+	-

*знахідка Сидляренко А. ЧКУ – Червона книга України, + наявність виду у відповідній із категорій

Іхтіофауна, відіграє важливу роль в різноманітті водної фауни. Дослідження підтвердили існування 31 виду риб з 10 родин. Сурпринідає (16 видів) є найбільш чисельною родиною (табл. 3) з домінуванням

фітофільного комплексу: плітка звичайна (*Rutilus rutilus*) (10,8%), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*) (10%), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*) (16,3 %), плоскирка європейська (*Blicca*

bjoerkna) (10,8%). Примітно, що значну частину (57,1-100%) в біотичному угрупованні риб дрібних водойм та оз. Коров'яче займають карась китайський (*Carassius auratus*) та верховка звичайна (*Leucaspius delineatus*).

Варто відмітити присутність двох видів занесених до Червоної книги України: карась звичайний (*Carassius carassius*) та в'язь європейсько-сибірський (*Idus idus*). До того ж виявлено 6 видів з Додатків Бернської конвенції, включаючи 4 види з Резолюції 6.

Таблиця 3

Видовий склад та охоронні категорії риб в озерах та водотоках заказників «Озеро Тягле» та «Осокорківські луки» та прилеглих до них територій

№	Вид	Охоронний статус		
		ЧКУ	Бернська конвенція (додаток II, III)	Резолюція 6 Бернської конвенції
1	<i>Squalius cephalus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
2	<i>Idus idus</i> (Linnaeus, 1758)	Вразливий	-	-
3	<i>Rutilus rutilus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
4	<i>Scardinius erythrophthalmus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
5	<i>Alburnus alburnus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
6	<i>Leucaspius delineatus</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
7	<i>Blicca bjoerkna</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
8	<i>Abramis brama</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
9	<i>Ballerus ballerus</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
10	<i>Aspius aspius</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
11	<i>Rhodeus amarus</i> (Bloch, 1758)	-	-	+
12	<i>Cyprinus carpio</i> Linnaeus, 1758	-	-	-
13	<i>Carassius carassius</i> (Linnaeus, 1758)	Вразливий	-	-
14	<i>Carassius auratus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
16	<i>Tinca tinca</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
16	<i>Cobitis taenia</i> Linnaeus, 1758	-	-	+
17	<i>Misgurnus fossilis</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
18	<i>Silurus glanis</i> Linnaeus, 1758	-	+	-
19	<i>Esox lucius</i> Linnaeus, 1758	-	-	-
20	<i>Pungitius platugaster</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
21	<i>Syngnathus nigrolineatus</i> Eichwald, 1831	-	-	-
22	<i>Lepomis gibbosus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
23	<i>Sander lucioperca</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
24	<i>Perca fluviatilis</i> Linnaeus, 1758	-	-	-
25	<i>Gymnocephalus cernuus</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
26	<i>Perccottus glenii</i> Dybowski, 1877	-	-	-
27	<i>Neogobius melanostomus</i> (Pallas, 1814)	-	-	-
28	<i>Neogobius kessleri</i> Gunther, 1861	-	+	-
29	<i>Neogobius fluviatilis</i> (Pallas, 1814)	-	+	-
30	<i>Neogobius gymnotrachelus</i> (Kessler, 1857)	-	-	-
31	<i>Proterorhinus semilunaris</i> (Heckel, 1837)	-	-	-

Примітка: ЧКУ – Червона книга України, + наявність виду у відповідній із категорій

Дослідження показало перебування на 195 видів птахів з 47 родин, з яких 30 видів занесено до Червоної книги України, 8 до Червоного списку МСОП у категоріях «Вразливий» (VU) та «Близький до до загрозливого» (NT), а 7 видів занесено до до Європейського Червоного списку (ЄЧС) за класифікаціями «Вразливий» і «Близький до до загрозливого» (табл. 4). Крім того, 89 видів включено до Додатків I і II Боннської кон-ї.

У структурі гніздової орнітофауни присутні рідкісні європейські види: 2-4 пари грицика великого (*Limosa limosa*) та 4-6 пар чайки (*Vanellus vanellus*). Обидва види внесено до списку МСОП зі статусом «Близький до загрозливого». Також наявність 3-6 пар у гніздових

угрупованнях птахів деркача (*Crex crex*) підкреслює низький рівень зміни середовища існування в лучних біотопах.

Слід звернути увагу на присутність мігруючих птахів, які скорочують популяції в європейських країнах: лунь степовий (*Circus macrourus*), пірникоза червоношия (*Podiceps auritus*), пірникоза сірошока (*Podiceps grisegena*), чернь червонодзьоба (*Netta rufina*) та підорлик великий (*Aquila clanga*). Реєструвались ці перераховані види з 2020 по 2023 рр. Крім того, у 2023 р. особливо важливою була реєстрація беркута (*Aquila chrysaetos*) – виду, який рідко зустрічається в Київській області, лише поодинокими особинами під час осінньої міграції.

Таблиця 4

Видовий склад та охоронні категорії птахів на заказниках «Озеро Тягле» та «Осокорківські луки» та прилеглих до них територій (2017-2023 рр).

№	Види	А ч-ть	С	Охоронні категорії					
				ЧКУ	ЄЧС	МСОП	БК	Рез.6	БОК
1	<i>Gavia arctica</i> (Linnaeus, 1758)	2-4	М	-	-	-	+	+	+
2	<i>Tachybaptus ruficollis</i> (Pallas, 1764)	4-6	М	-	-	-	+	-	-
3	<i>Podiceps nigricollis</i> C. I. Brehm, 1831	4-8	М	-	-	-	+	-	+
4	<i>Podiceps auritus</i> (Linnaeus, 1758)	1-2	М	Враз.	NT	VU	+	+	-
5	<i>Podiceps grisegena</i> (Boddaert, 1783)	1-2	М	Враз.	VU	-	+	-	+
6	<i>Podiceps cristatus</i> (Linnaeus, 1758)	60-64	Г	-	-	-	+	-	-
7	<i>Phalacrocorax carbo</i> (Linnaeus, 1758)	10-30	Л	-	-	-	+	-	-
8	<i>Botaurus stellaris</i> (Linnaeus, 1758)	6-8	Г	-	-	-	+	+	+
9	<i>Ixobrychus minutus</i> (Linnaeus, 1758)	26-30	Г	-	-	-	+	+	+
10	<i>Nycticorax nycticorax</i> (Linnaeus, 1758)	6-14	Л	-	-	-	+	+	-
11	<i>Ardea alba</i> (Linnaeus, 1758)	10-20	Л	-	-	-	+	+	+
12	<i>Ardea cinerea</i> Linnaeus, 1758	15-30	Г	-	-	-	+	-	-
13	<i>Ardea purpurea</i>	1-3	Л	-	-	-	+	+	+

	Linnaeus, 1758								
14	<i>Ciconia ciconia</i> (Linnaeus, 1758)	4-6	Л	-	-	-	+	+	+
15	<i>Ciconia nigra</i> (Linnaeus, 1758)	1-2	Л	Рідк.	-	-	+	+	+
16	<i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	+
17	<i>Anser albifrons</i> (Scopoli, 1769)	-	М	-	-	-	+	-	+
18	<i>Cygnus olor</i> (Gmelin, 1789)	2-4	Г	-	-	-	+	-	+
19	<i>Cygnus cygnus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	+
20	<i>Tadorna tadorna</i> (Linnaeus, 1758)*	-	З	-	-	-	+	-	+
21	<i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	46-50	Г	-	-	-	+	-	+
22	<i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	+
23	<i>Mareca strepera</i> Linnaeus, 1758	2-6	Г?	Рідк.	-	-	+	-	+
24	<i>Mareca penelope</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	+
25	<i>Spatula querquedula</i> Linnaeus, 1758	8-12	Г	-	-	-	+	-	+
26	<i>Spatula clypeata</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	+
27	<i>Anas acuta</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	+
28	<i>Netta rufina</i> (Pallas, 1773)*	-	М	Рідк.	-	-	+	-	+
29	<i>Aythya ferina</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	+
30	<i>Aythya fuligula</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	+
31	<i>Aythya marila</i> (Linnaeus, 1758)	-	З	-	-	-	+	-	+
32	<i>Bucephala clangula</i> (Linnaeus, 1758)	2-8	М	Рідк.	-	-	+	-	+
33	<i>Mergellus albellus</i> Linnaeus, 1758	2-5	М	-	-	-	+	+	+
34	<i>Mergus serrator</i> Linnaeus, 1758	2	М	Враз.	NT	-	+	-	+
35	<i>Mergus merganser</i> Linnaeus, 1758	3-6	М	-	-	-	+	-	+
36	<i>Pandion haliaetus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	Зник.	-	-	+	+	+

37	<i>Pernis apivorus</i> (Linnaeus, 1758)	1-2	Л	-	-	-	+	+	+
38	<i>Milvus migrans</i> (Boddaert, 1758)	2	Л	Враз.	-	-	+	+	+
39	<i>Circus cyaneus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	Рідк.	-	-	+	+	+
40	<i>Circus macrourus</i> (S. G. Gmelin)*	-	М	Зник.	-	NT	+	-	+
41	<i>Circus pygargus</i> (Linnaeus, 1758)	1-2	Л	Враз.	-	-	+	+	+
42	<i>Circus aeruginosus</i> (Linnaeus, 1758)	4-6	Г	-	-	-	+	+	+
43	<i>Accipiter gentilis</i> (Linnaeus, 1758)	1-2	Л	-	-	-	+	-	+
44	<i>Accipiter nisus</i> (Linnaeus, 1758)	2-4	Г	-	-	-	+	-	+
45	<i>Buteo lagopus</i> (Pontoppidan, 1763)	-	М	-	-	-	+	-	+
46	<i>Buteo rufinus</i> (Cretzschmar, 1827)	-	З	Рідк	-	-	+	-	+
47	<i>Buteo buteo</i> (Linnaeus, 1758)	2-4	Л	-	-	-	+	-	+
48	<i>Circaetus gallicus</i> (Gmelin, 1788)	2-3	Л	Рідк.	-	-	+	+	+
49	<i>Hieraaetus pennatus</i> (Gmelin, 1788)	-	М	Рідк.	-	-	+	+	+
50	<i>Clanga clanga</i> Pallas, 1811*	-	М	Рідк.	-	VU	+	+	+
51	<i>Clanga pomarina</i> C.L. Brehm, 1831	-	М	Рідк.	-	-	+	+	+
52	<i>Aquila chrysaetos</i> (Linnaeus, 1758)*	-	З	Враз.	-	-	+	+	+
53	<i>Haliaeetus albicilla</i> (Linnaeus, 1758)	2-3	Л	Рідк.	-	-	+	+	+
54	<i>Falco peregrinus</i> Tunstall, 1771	1-2	М	Рідк.	-	-	+	-	+
55	<i>Falco subbuteo</i> Linnaeus, 1758	2-3	Л	-	-	-	+	-	+
56	<i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	VU	VU	+	-	+
57	<i>Falco tinnunculus</i> Linnaeus, 1758	3-5	Г	-	-	-	+	-	+
58	<i>Perdix perdix</i> (Linnaeus, 1758)	6-8	Г	-	-	-	-	-	-
59	<i>Coturnix coturnix</i> (Linnaeus, 1758)	2-4	Г	-	-	-	-	-	+
60	<i>Phasianus colchicus</i> Linnaeus, 1758	12-18	Г	-	-	-	-	-	-
61	<i>Grus grus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	Рідк.	-	-	+	-	+
62	<i>Rallus aquaticus</i>	5-10	Г	-	-	-	+	+	-

	Linnaeus, 1758								
63	<i>Porzana porzana</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	+	+
64	<i>Zapornia parva</i> (Scopoli, 1769)	6-8	Г	-	-	-	+	+	+
65	<i>Crex crex</i> (Linnaeus, 1758)	8-10	Г	-	-	-	+	--	-
66	<i>Gallinula chloropus</i> (Linnaeus, 1758)	20-24	Г	-	-	-	+	-	-
67	<i>Fulica atra</i> Linnaeus, 1758	45-50	Г	-	-	-	+	-	+
68	<i>Charadrius dubius</i> Scopoli, 1786	2-4	Л	-	-	-	+	-	+
69	<i>Vanellus vanellus</i> (Linnaeus, 1758)	8-12	Г	-	VU	NT	+	-	+
70	<i>Haematopus ostralegus</i> Linnaeus, 1758	1-3	М	Враз.	-	-	+	-	-
71	<i>Tringa ochropus</i> Linnaeus, 1758	2-4	Л	-	-	-	+	-	+
72	<i>Tringa glareola</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	+	+
73	<i>Tringa nebularia</i> (Gunnerus, 1767)	-	М	-	-	-	+	-	+
74	<i>Tringa totanus</i> (Linnaeus, 1758)	4-6	Г	-	-	-	+	-	+
75	<i>Tringa erythropus</i> (Pallas, 1764)	-	З	-	-	-	+	-	+
76	<i>Actitis hypoleucos</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	+
77	<i>Calidris pugnax</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	+	+
78	<i>Lymnocyptes minimus</i> (Brunnich, 1764)	-	М	-	-	-	+	-	+
79	<i>Gallinago gallinago</i> (Linnaeus, 1758)	4-8	Г	-	-	-	+	-	+
80	<i>Gallinago media</i> (Latham, 1787)*	-	М	Зник.	-	NT	+	+	+
81	<i>Scolopax rusticola</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	+
82	<i>Numenius arquata</i> (Linnaeus, 1758)*	-	М	Зник.	NT	NT	+	-	+
83	<i>Limosa limosa</i> (Linnaeus, 1758)	4-8	Г	Враз.	NT	NT	+	-	+
84	<i>Chroicocephalus</i> <i>ridibundus</i> Linnaeus, 1758	45-60	Л	-	-	-	+	-	-
85	<i>Larus fuscus</i> Linnaeus,	-	З	-	-	-	-	-	-

	1758								
86	<i>Larus cachinnans</i> Pallas, 1811	10-20	Л	-	-	-	-	-	-
87	<i>Larus canus</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	+	+
88	<i>Chlidonias niger</i> (Linnaeus, 1758)	26-36	Г	-	-	-	+	+	+
89	<i>Chlidonias leucopterus</i> (Temminck, 1815)	-	М	-	-	-	+	+	+
90	<i>Chlidonias hybrida</i> (Pallas, 1811)	16-26	Г	-	-	-	+	+	-
91	<i>Hydroprogne caspia</i> (Pallas, 1770)	-	З	Зник.	-	-	+	+	+
92	<i>Sterna hirundo</i> Linnaeus, 1758	15-26	Л	-	-	-	+	+	+
93	<i>Sternula albifrons</i> (Pallas, 1764)	6-10	Л	Рідк.	-	-	+	+	+
94	<i>Columba polumbus</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
95	<i>Columba oenas</i> Linnaeus, 1758	-	М	Враз.	-	-	+	-	-
96	<i>Streptopelia decaocto</i> (Frisvaldszky, 1838)	-	Г	-	-	-	+	-	-
97	<i>Cuculus canorus</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
98	<i>Asio flammeus</i> (Pontoppidan, 1763)	-	З	Рідк.	-	-	+	+	-
99	<i>Athene noctua</i> (Scopoli, 1769)	2	Г	-	-	-	+	-	-
100	<i>Asio otus</i> (Linnaeus, 1758)	2-4	Г	-	-	-	+	-	-
101	<i>Caprimulgus europaeus</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	+	-
102	<i>Apus apus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Л	-	-	-	+	-	-
103	<i>Alcedo atthis</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	+	-
104	<i>Merops apiaster</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	+
105	<i>Upupa epops</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
106	<i>Junx torquilla</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
107	<i>Picus canus</i> Gmelin, 1788	-	Г	-	-	-	+	+	-
108	<i>Dendrocopos major</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
109	<i>Dendrocopos syriacus</i> (Hemprich et Ehrenberg, 1833)	-	Г	-	-	-	+	+	-
110	<i>Dryobates minor</i>	-	Г	-	-	-	+	-	-

	(Linnaeus, 1758)								
111	<i>Riparia riparia</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
112	<i>Hirundo rustica</i> Linnaeus, 1758	-	Л	-	-	-	+	-	-
113	<i>Delichon urbica</i> (Linnaeus, 1758)	-	Л	-	-	-	+	-	-
114	<i>Galerida cristata</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
115	<i>Eremophila alpestris</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
116	<i>Lullula arborea</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г?	-	-	-	+	+	-
117	<i>Alauda arvensis</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
118	<i>Anthus trivialis</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
119	<i>Anthus cervinus</i> (Pallas, 1811)	-	М	-	-	-	+	-	-
120	<i>Anthus pratensis</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
121	<i>Motacilla flava</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
122	<i>Motacilla citreola</i> Pallas, 1776	-	Г	-	-	-	+	-	-
123	<i>Motacilla alba</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
124	<i>Lanius collurio</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	+	-
125	<i>Lanius excubitor</i> Linnaeus, 1758	-	М	Рідк.	-	-	+	-	-
126	<i>Lanius minor</i> Gmelin, 1788	-	Г	-	-	-	+	+	-
127	<i>Oriolus oriolus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
128	<i>Sturnus vulgaris</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	-	-	-
129	<i>Garrulus glandarius</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	-	-	-
130	<i>Pica pica</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	-	-	-
131	<i>Coloeus monedula</i> Linnaeus, 1758	-	Л	-	-	-	-	-	-
132	<i>Corvus frugilegus</i> Linnaeus, 1758	-	Л	-	-	-	-	-	-
133	<i>Corvus cornix</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	-	-	-

134	<i>Corvus corax</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
135	<i>Bombycilla garrulus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
136	<i>Troglodytes troglodytes</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
137	<i>Prunella modularis</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
138	<i>Locustella luscinioides</i> (Savi, 1824)	-	Г	-	-	-	+	-	-
139	<i>Locustella fluviatilis</i> (Wolf, 1810)	-	М	-	-	-	+	-	-
140	<i>Acrocephalus arundinaceus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
141	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
142	<i>Acrocephalus palustris</i> (Bechstein, 1798)	-	Г	-	-	-	+	-	-
143	<i>Acrocephalus scirpaceus</i> (Hermann, 1804)	-	Г	-	-	-	+	-	-
144	<i>Acrocephalus dumetorum</i> Blyth, 1849*	-	З	-	-	-	+	-	-
145	<i>Hippolais icterina</i> (Vieillot, 1817)	-	Г?	-	-	-	+	-	-
146	<i>Curruca nisoria</i> (Bechstein, 1795)	-	Г	-	-	-	+	+	-
147	<i>Sylvia atricapilla</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
148	<i>Curruca communis</i> Latham, 1787	-	Г	-	-	-	+	-	-
149	<i>Curruca curruca</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г?	-	-	-	+	-	-
150	<i>Sylvia borin</i> (Boddaert, 1783)	-	Г?	-	-	-	+	-	-
151	<i>Phylloscopus trochilus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
152	<i>Philloscopus sibilatrix</i> (Bechstein, 1793)	-	Г	-	-	-	+	-	-
153	<i>Philloscopus trochiloides</i> (Sundevall, 1837)	-	З	-	-	-	+	-	-
154	<i>Philloscopus collybita</i> (Vieillot, 1817)	-	Г	-	-	-	+	-	-
155	<i>Regulus regulus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
156	<i>Ficedula hypoleuca</i> (Pallas, 1764)	-	Г	-	-	-	+	-	+

157	<i>Ficedula albicollis</i> (Temminck, 1815)	-	Г	-	-	-	+	-	+
158	<i>Ficedula parva</i> (Bechstein, 1792)	-	М	-	-	-	+	+	+
159	<i>Muscicapa striata</i> (Pallas, 1764)	-	Г	-	-	-	+	-	+
160	<i>Saxicola rubetra</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
161	<i>Saxicola torquata</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
162	<i>Oenanthe oenanthe</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
163	<i>Phoenicurus</i> <i>phoenicurus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
164	<i>Erithacus rubecula</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
165	<i>Luscinia luscinia</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
166	<i>Luscinia svecica</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	+
167	<i>Turdus pilaris</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
168	<i>Turdus merula</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
169	<i>Turdus philomelos</i> C. L. Brehm, 1831	-	Г	-	-	-	+	-	-
170	<i>Turdus viscivorus</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	-
171	<i>Panurus biarmicus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
172	<i>Aegithalos caudatus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
173	<i>Remiz pendulinus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
174	<i>Poecile palustris</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
175	<i>Cyanistes caeruleus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
176	<i>Parus major</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
177	<i>Sitta europaea</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
178	<i>Certhia familiaris</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
179	<i>Passer domesticus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-

180	<i>Passer montanus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
181	<i>Fringilla coelebs</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
182	<i>Fringilla montifringilla</i> Linnaeus, 1758	-	М	-	-	-	+	-	-
183	<i>Serinus serinus</i> (Linnaeus, 1766)	-	М	-	-	-	+	-	-
184	<i>Chloris chloris</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
185	<i>Spinus spinus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
186	<i>Carduelis carduelis</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
187	<i>Acanthis cannabina</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
188	<i>Acanthis flammea</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
189	<i>Caprodacus erythrinus</i> (Pallas, 1770)*	-	М	-	-	-	+	-	-
190	<i>Pyrrhula pyrrhula</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
191	<i>Coccyzus erythrophthalmus</i> <i>coccyzus</i> (Linnaeus, 1758)	-	М	-	-	-	+	-	-
192	<i>Emberiza calandra</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
193	<i>Emberiza citrinella</i> Linnaeus, 1758	-	Г	-	-	-	+	-	-
194	<i>Emberiza schoeniclus</i> (Linnaeus, 1758)	-	Г	-	-	-	+	-	-
195	<i>Emberiza hortulana</i> Linnaeus, 1758	-	З	-	-	-	+	+	-

Примітки: * – дані бердвотчерів *Gallinago media* (С. Любченко), *Aquila chrysaetos* (Д. Шиндер), *Caprodacus erythrinus* (Н. Гончарик), *Numenius arquata* (С. Маломуж, С.Любченко), *Phylloscopus trochiloides* (Н. Гончарик), *Acrocephalus dumetorum* (Н. Гончарик), *Caprodacus erythrinus* (Н. Гончарик), *Tadorna tadorna* (Д. Петриченко), *Netta rufina* (С.Любченко, І. Нога), *Circus macrourus* (Д.Петриченко), *Aquila clanga* (С.Любченко). А ч-ть – абсолютна чисельність, С – статус. **Статус перебування:** Г – гніздовий, Г? – ймовірно гніздовий, Л – літучий, М – мігруючий. **Охоронні категорії:** ЧКУ – Червона книга України, ЄЧС – Європейський червоний список, МСОП – список рідкісних видів, що входять до міжнародного союзу охорони природи, БК – Додаток II та III Бернської конвенції, Рез. 6 – Резолюція 6 Бернської конвенції, БОК – Боннська конвенція. **Категорії МСОП:** VU – вразливий, NT – близький до загрозливого.

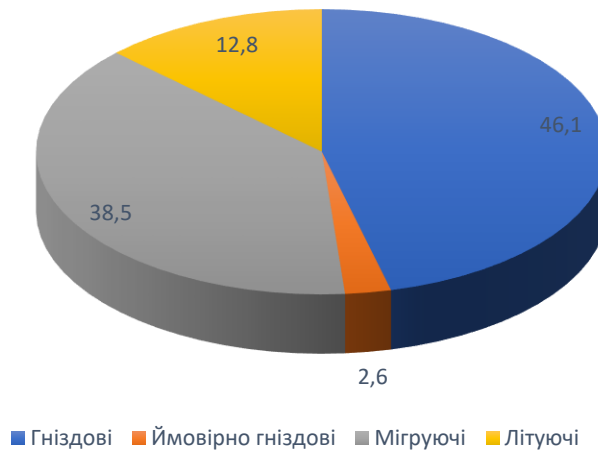

Рис. 3. Співвідношення (%) птахів за категоріями

У структурі орнітофауни переважали гніздові (46,1%) та мігруючі (38,5%) види (рис 3). Ссавців за період досліджень виявлено 20 видів. Такі види як *Lepus europaeus*, *Capreolus capreolus*, *Erinaceus roumanicus* та *Martes foina* внесені у Додатки II і III Бернської конвенції, а *Castor fiber* внесений до Додатків II та III, а також до Резолюції 6 Бернської конвенції.

Результати показують, що неорані землі із різноманітним травостоєм формують сприятливі середовища для відтворення дрібних ссавців: *Apodemus agrarius*, *Micromys minutus*, *Microtus arvalis* та *Myodes glareolus*. До того ж, заболочені канали сприятливі для відтворення *Myocastor coypus*.

Таблиця 5

Видовий склад та охоронні категорії ссавців на заказниках «Озеро Тягле» та «Осокорківські луки» та прилеглих до них територій (за винятком рукокрилих)

№	Вид	Охоронний статус		
		ЧКУ	Бернська конвенція (додаток II, III)	Резолюція 6 Бернської конвенції
1	<i>Apodemus agrarius</i> (Pallas, 1771)	-	-	-
2	<i>Mus musculus</i> Linnaeus, 1758	-	-	-
3	<i>Micromys minutus</i> (Pallas, 1771)	-	-	-
4	<i>Microtus arvalis</i> (Pallas, 1779)	-	-	-
5	<i>Myodes glareolus</i> (Schreber, 1780)	-	-	-
6	<i>Rattus norvegicus</i> (Berkenhout, 1769)	-	-	-
7	<i>Ondatra zibethicus</i> (Linnaeus, 1766)	-	-	-
8	<i>Myocastor coypus</i> (Molina, 1782)	-	-	-
9	<i>Castor fiber</i> Linnaeus, 1758	-	+	+
10	<i>Sciurus vulgaris</i> Linnaeus, 1758	-	-	-
11	<i>Lepus europaeus</i> Pallas, 1778	-	+	-
12	<i>Capreolus capreolus</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	-
13	<i>Talpa europaea</i> Linnaeus, 1758	-	-	-

14	<i>Sorex araneus</i> Linnaeus, 1758	-	-	-
16	<i>Crocidura suaveolens</i> (Pallas, 1811)	-	-	-
16	<i>Erinaceus roumanicus</i> Barrett-Hamilton, 1838	-	+	-
17	<i>Mustela nivalis</i> Linnaeus, 1766	-	-	-
18	<i>Vulpes vulpes</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	-
19	<i>Neogale vison</i> (Schreber, 1777)	-	-	-
20	<i>Martes foina</i> (Erxleben, 1777)	-	+	-

ЧКУ – Червона книга України, + наявність виду у відповідній із категорій

Підсумовуючи, можна зауважити, що (89 та 62 види відповідно), а найбільша біотопічне різноманіття для фауни хребетних кількість «червонокнижних» видів тварин на досліджуваних територіях показало, використовує лучні біотопи (табл. 6), що що найбільше видове багатство наголошує на значення цих угідь для спостерігається на водних та лучних біотопах збереження біорізноманіття тваринного світу.

Таблиця 6.

Видовий розподіл тварин за біотопами з врахуванням їх охоронного статусу

№	Назва біотопу	Загальна кількість видів	Охоронні категорії		
			ЧКУ	БК	Рез б.
1	Водойми	89	6	55	26
2	Болота	32	4	30	11
3	Луки	62	11	49	7
4	Чагарники	18	1	9	5
5	Ліси	55	-	54	3

ОБГОВОРЕННЯ

Завдяки мозаїчності біотопів і, як наслідок, великої протяжності екотонів, фауна дослідженої території відрізняється різноманітністю комплексів (лучний, прибережний, водний, рудеральний тощо). Географічне розташування цих територій сприяє формуванню видового багатства тварин, що адаптовані до існування у лучних та водно-болотних біоценозах. Завдяки їх розташуванню на південно-східній околиці Києва вони зазнають меншого антропогенного пресингу, ніж північно-західна частина міста, що позначається на середовищі існування та чинниках неспокою тварин.

Склад іхтіофауни, представлений, здебільшого, комплексом аборигенних видів властивих Середньому Дніпру [26]. У випадку трансформації біотопів низка аборигенних риб, чутливих до коливань в умовах існування, зокрема фітофільних (*Tinca tinca*, *Carassius carassius*, *Misgurnus*

fossilis) та псамо-літофільних груп можуть зникнути: *Leuciscus idus*, *Gymnocephalus cernuus*, а також *Cobitis taenia*, як це вже відбулось на заплавах водоймах Правобережжя Дніпра [27, 32]. Екологічні особливості досліджуваної території сприяють формуванню водних та лучних біоценозів, які у період повені та під час тривалих паводків (до 1,5-2 місяці) затоплюються водою на глибину до 20-50 см над ґрунтом. Це формує нерестовища для фітофільної іхтіофауни та земноводних. Одним із найбільш важливих є наявність репродуктивних локалітетів для *Bombina bombina*. Популяції цього виду стрімко скорочують свою чисельність через зміну клімату, деградацію та антропогенну трансформацію, забруднення притаманних для нього біотопів, а також появу чужорідних видів хижаків, які поїдають ікру та молодь земноводних [28]. Реєстрація *Natrix tessellata* (рис. 4) є важливою

знахідкою в Київській області. У 2023 р. цей вид спостерігався в лівобережній заплаві оз. Алмазне, що свідчить про розширення його ареалу на північ. Потенційно це можна вважати наслідком кліматичних змін. Стосовно рептилій, що існують у заплаві, на цій території були виявлені місця

Рис. 4. *Natrix tessellate* – рідкісний на території Києва вид (фото А. Сидяренко)

Серед птахів, на досліджуваній території, низка видів (90) гніздові, що вказує на багатство біотопів досліджуваної території, а також про необхідність розширення меж заповідних земель. Відомо, що за останніми даними у Червоній книзі України внесено 87 видів птахів [45]. У межах заказників реєструвалось 28 видів, що становить 32,2% рідкісних птахів фауни України. Враховуючи особливості ландшафту на досліджуваних територіях переважали угруповання водно-болотних (гідрофільних) та дендрофільно-чагарникових видів птахів. Серед мігруючих видів істотний відсоток займають хижі птахи (62,9% від фауни хижаків України). Більшість входять до списку Червоної книги України (13 видів). Це підтверджує значення лівобережної заплави для транскордонних мігруючих видів, зокрема й тих, що входять до списку

розмноження *Natrix natrix* (рис 5.) та *Emys orbicularis*. Останній вид у європейських країнах внесений до ЄЧУ (НТ- «Близький до загрозливого»). Вуж звичайний – домінуючий вид у герпетофауні водно-болотних екосистем.

Рис. 5. *Natrix natrix* – типовий представник на Осокорківській заплаві (фото О. Лавренчук)

АЕВА (про охорону мігруючих водно-болотних афро-азійських видів) та Боннської конвенції [9].

Окремі уваги заслуговують реєстрації рідкісних у межах Київської області видів: *Circus macrourus* (рис 6), *Hieraaetus pennatus* та *Aquila chrysaetos* (рис 7). Порівняно з останніми десятиліттями, чисельність більшості мігруючих видів птахів у Європі скоротилася [6, 17]. Однією із основних причин зменшення їх чисельності модифікація природних біоценозів та виснаження ресурсів [30, 33]. Саме тому важливим етапом щодо охорони і відтворення мігруючих видів є оцінка стану блакитних зон для транзитних видів, зокрема й тих, популяції яких перебувають у несприятливому статусі.

Рис 6. *Circus macrourus* – МСОП, статус близький до загрозливого (фото Д. Петриченко)

Рис 7. *Aquila chrysaetos* – ЧКУ, категорія вразливий (фото Д. Шиндер)

Останніми роками лучні біотопи істотно деградували у результаті антропогенного навантаження [39], тоді як ці екосистеми є важливими місцями існування птахів, зокрема: хижих, куликів, водоплавних, а також горобцеподібних, які гніздяться, зимують та зупиняються на них під час міграцій. На Осокорківській заплаві примітним є значне видове багатство (23 види) лучного (кампофільного) комплексу орнітофауни, зокрема 4 види куликів: *Limosa limosa*, *Vanellus vanellus*, *Tringa totanus* та *Gallinago gallinago*, а також пастушкових, зокрема *Crex crex* (індикаторний вид малотрансформованих лучних екосистем) (рис 8). Протягом останніх десятиліть викликає занепокоєння гніздові популяції куликів суттєво скоротилися по всій Європі, за оцінками, скорочення склало 40-50%, згідно з даними Європейської ради з обліку птахів (ЕВСС)

Рис. 8. *Crex crex* на території Осокорківської заплави (фото М. Причепи).

Водоплавні птахи, здебільшого качки, представляють ще одну ключову групу птахів яка населяє водно-болотні угіддя лівобережної частини Дніпра. На відміну

(www.ebcc.info). Для *Vanellus vanellus* та *Limosa limosa* (рис. 9) було підвищено глобальний охоронний статус МСОП від «LC» (найменше занепокоєння) до «NT» (майже під загрозою) [37]. Відбулось це через зменшення придатних для відтворення біотопів, що супроводжувалось ризиком зменшення чисельності куликів, у тому числі й в Україні [1, 34, 36]. Така тенденція створює необхідність заповідати природні території, що можуть розглядатися як «гарячі точки» біорізноманіття. Наразі, в межах Києва ще наявні біотопи на яких зберігаються сприятливі умови для гніздування куликів, зокрема вздовж р. Десна та у важкодоступних районах на острові Жуків [22, 25]. Особливої уваги заслуговують зареєстровані види куликів, що входять до Червоної книги України: *Numenius arquata* та *Gallinago media* (рис 10) (обидва види в категорії зникаючі).

Рис. 9. *Limosa limosa* (МСОП, стан близький до загрозливого) (фото М. Причепи).

від *Anas platyrhynchos*, інші види виявляють вищі вимоги до біотопу та потребують зниженого рівня стресу протягом періоду гніздування, включаючи *Anas crecca*,

A. querquedula та *A. cygneata*. Необхідно зауважити, що більшість видів качиних в Європі рідкісні. З огляду на це, наявність гніздових популяцій та місць скупчень є підставою для створення Смарагдової мережі в Україні.

Відтворення ссавців на заплавах біотопах на досліджуваній території також мають важливе значення. За результатами дослідження виявлено присутність 20 видів, проте це число може збільшитись за рахунок

Рис 10. *Gallinago media*
(фото С. Любченко).

Таким чином, деградовані біотопи супроводжуються порушенням в екологічній рівновазі всередині біоценозів через що знижуються популяції диких тварин. Звуження природних, мало перетворених, районів – посилює загрозу збереження біологічного різноманіття. Єдиним виходом, на даний момент, є стратегія відновлення та заповідання нових територій і заказників місцевого значення разом із збільшенням площ вже наявних [22, 23, 40]. Примітно, що на початку ХХ ст. південна частина лівобережжя Києва використовувалась під випас худоби та сінокосів, що сприяло збереженню цілісності гідрографічної мережі, заплавної стариць та озер [36].

Озера Небреж та Мартишев разом із їх заплавами входять до зони проектування «Смарагдової мережі» України – UA0000474 «Лівобережна заплава міста Дніпра» [35]. Захист цих цінних територій має важливе значення для забезпечення

включення кажанів у подальших дослідженнях. Заслужує на увагу наявність 5 сімей *Castor fiber*, що вказує на добре розвинені екосистеми заплави. Також, наразі це єдиний вид на Осокорківській заплаві, якого внесено до списку Резолюції 6 Бернської конвенції. Типовими представниками кампофільних/лучних біотопів є заєць сірий *Lepus europaeus* та ласка *Mustela nivalis* (рис. 11).

Рис 11. *Mustela nivalis*
(фото О. Лавренчук).

середовища існування, гніздування, нересту та живлення аборигенної фауни: риб, земноводних, рептилій, птахів, а також ссавців. Разом з тим, пропонується включити заказник «Осокорківські луки-3» лише частину заплави, здебільшого біля затоки оз. Мартишів. Натомість, для підтримання водно-болотних та лучних біоценозів як осередків біорізноманіття та місця рекреації необхідно включити території на південь від озера, такі як озера Св'ятище, В'язки, Коров'яче, а також болотисті низовини, які служать додатковими середовищами існування та відтворення рідкісних та вразливих тварин, зокрема колоній чайки, грицика великого, крячка чорного та крячка білощокого.

Розширення території існуючих заказників має важливе значення для збереження лучних і болотних біоценозів, притаманних лівобережній заплаві. Такі заходи також сприятимуть відновленню біотопів, які раніше були змінені через

відмову від традиційних методів землекористування. Основним елементом Смарагдової мережі є біотопи, які досліджувались нами в заказниках «Осокорківські луки», «Озеро Тягле», проектного заказника «Осокорківські луки-3», а також прилеглих до них південних та західних територій.

ВИСНОВКИ

Дослідження фауни Осокорківських лук (заказників «Осокорківські луки», «Озеро Тягле», проектного заказника «Осокорківські луки-3», а також прилеглих до них південних та західних територій) виявило 258 видів хребетних, серед яких 33 занесені до Червоної книги України, з них 31 вид птахів та 2 види риб. Дослідження також підкреслило, що під час міграційних періодів ця територія слугує середовищем існування для 86 видів птахів, занесених до Боннської конвенції. Крім того, 9 видів перебувають у списку Міжнародного союзу охорони природи (МСОП) 6 зі статусом «Близький до загрозливого» та 3

Отже, значна частина екосистем Києва перебуває у деградованому стані, що негативно впливає на якісний та кількісний склад біоти. Це відбулось внаслідок відсутності в столиці великих за площею об'єктів природно-заповідного фонду.

«Вразливий». Крім того, 52 види включено до резолюції 6 Бернської конвенції: 1 вид земноводних, 1 рептилій, 4 риб, 45 птахів, а також 1 вид ссавців.

Отже, аналіз якісних та деяких кількісних показників популяцій тварин у заплавах біоценозах заповідників та прилеглих територій підкреслює необхідність розширення ландшафтних заповідників з метою підтримки чисельності та збереження рідкісних та вразливих видів. Розширення заказників удосконалить Смарагдову мережу та збереже важливі біотопи від повного знищення.

REFERENCES

1. Banik M. V. (2016) The alarming decline of Northern Lapwing *Vanellus vanellus* population in Kharkiv Region. *Troglodytes*. 7: 130–139.
2. Bibby C. J., Burgess N. D. & Hill D. A. (1992) *Bird Census Techniques*. London: Academic Press
3. Borowiec M., Stawarczyk T., Witkowski J. (1981) Próba uściślenia metod oceny liczebności ptaków wodnych. *Not. Orn.* 22 (1-2): 47–61.
4. Breeding Bird Atlas of Europe. Working Report 1: Non-passeriformes (1992) The Netherlands, 1-257.
5. Buchko V.V. (2008) The appraisal of bird communities' condition in context of biological diversity conservation (taking the Halych National Nature Park as a model) *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series Biology* 23: 26–32.
6. Dubovyk, O., Kuzyo, H., Bokotey, A. (2020) Density variation in "rare" breeding birds in native forests and urban parks. *GEO&BIO*, 19: 20–31.
7. *Encyclopedia of Migratory Species of Wild Animals of Ukraine* (2018) edited by A.M. Poluda. Kyiv, 694 p.
8. Fesenko G.V., Bokotey A.A. (2002) *Birds of the fauna of Ukraine: a field guide*. Kyiv: Ukr. Bird Protection Society. 416.
9. Godlevska O., Parnikoza I, Rizun V., Fesenko H., Kutsokon Yu, Zagorodniuk I, Shevchenko M, Inozemtseva D. (2010) *Fauna of Ukraine: conservation categories*. Reference book (eds.: L. Godlevska, H. Fesenko) Kyiv: The 2 nd edition.
10. Graeter G.J., Buhlmann K.A., Wilkinson L.R., Gibbons J.W. (2013) *Inventory and Monitoring: Recommended Techniques for Reptiles and Amphibians*. Birmingham, Alabama: Partners in Amphibian and Reptile Conservation Technical Publication IM-1, 321.
11. Grishchenko V.M., Gavrilyuk M.N., Yablonovskaya-Grishchenko E.D. (1997) Ornithofauna of the Vyazove Reserve (Kyiv region) and its environs. *Protected business in Ukraine*. 3 (2): 51–55.
12. Grishchenko V.M., Gavrilyuk M.N., Mishchenko M.O. (1998) To the avifauna of the reserve "Urochyshe Vyazove" and its environs. The role of protected natural areas in biodiversity conservation. *Conference materials, dedication. on the 75th anniversary of the Kaniv Nature Reserve, Kaniv, September 8-10, 1998*. 178.
13. Hudyna A.N. (1999) Methods of accounting for nesting birds. Territory mapping. *Zaporozhye. Wild Field*. 1-241.
14. Järvinen, O., Väisänen R. A. (1977) Line transect method: a standard fieldwork. *Polish ecological studies*, 3 (4): 11–15.
15. Jing L., Zeng Q., He K., Liu P., Fan R., Lu W., Lei G., Lu C., Wen L. (2023) Vegetation Dynamic in a Large Floodplain Wetland: The Effects of Hydroclimatic Regime *Remote Sens.* 15: 2614. <https://doi.org/10.3390/rs15102614>.

16. Keddy P.A., Fraser L.H., Solomeshch A.I., Junk W.J., Campbell D.R., Arroyo M.T., Alho C.J. (2009) Wet and wonderful: The world's largest wetlands are conservation priorities. *BioScience*, 59: 39–51.
17. Kirby J., Stattersfield A., Butchart S., Evans M., Grimmett R., Jones V., O'Sullivan J., Tucker G., Newton I. (2008) Key conservation issues for migratory land- and waterbird species on the world's major flyways. *Bird Conservation International*, 18: 49–73.
18. Maltsev V.I., Zub L.M., Karpova G.O., Kostyushin V.A., Tytar V.M., Mishta A.V., Nekrasova O.D. (2010) Wetlands of the Dnieper Ecological Corridor. Qty. monograph (corresponding editor V. I. Maltsev). Kyiv. Non-state scientific institution Institute of Ecology INECO, Karadaz Natural Reserve of the National Academy of Sciences of Ukraine, 142.
19. Mezhzherin S.V., Lashkova O.I. (2013) Mammals of Ukraine. Reference guide Kyiv, Naukova dumka, 359
20. Movchan Y.V. (2011) Fishes of Ukraine. Kyiv: National Academy of Ukraine. National Science and Nature Museum Zoological Museum.
21. Palienko V.P., Barshchevskii M.E., Palienko E.T., Vakhrushev B.O., Kravchuk Y.S., Hnatyuk R.M., Zinko Yu.M. (2004) General geomorphological zoning of the territory of Ukraine. *UGS 1*: P.3–11.
22. Parnikoza, I., Atamas N., Kolinko V., Pynzenyk O., Yalovyi K. (2020). Kyiv Zapovidny. Areas of High Nature Conservation Potential in Kyiv and Its Neighbourhoods. KECC, Kyiv, 1–264. (Series: Wildlife Conservation; Is. 89). <https://bit.ly/3nByk6R>.
23. Parnikoza I., Zagorodniuk I. (2021) Mammals of the Dnipro floodplain in Kyiv: current state and changes for the last 100 years. *Theriological Ukrainica*, 22: 21–48. DOI: 10.15407/TU2205
24. Prychepa M.V. (2019) Species composition of hydrophilic, meadow and carnivorous birds of Osokorki and Troeshchyna meadows. *Biological research - 2019*. Zhytomyr: Polissya. 118–121.
25. Prychepa M.V. (2019) Species composition and communities of raptors and hygrophilous birds of meadows and wetlands in some parts of Kyiv and its outskirts. *Berkut*. 28 (1-2): 6–14.
26. Prychepa M.V., Prokopuk M.S., Kovalenko Yu.O. (2021) Species composition of macrophytes and ichthyofauna of lake. Martyshiv (Kyiv, Osokorky) as an important element of the intact floodplain complexes. *Nature Almanac (Biological Sciences)* 30: 97–108.
27. Prychepa M.V., Kovalenko Yu.O. Fish farms as centers of biological diversity In: Actual problems of natural sciences : modern 42 scientific discussions: Collective monograph Lublinie: "Baltija Publishing"; 2020. P. 283–307. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-025-4-14>.
28. Pupina A., Pupins M., Nekrasova O., Tytar V., Kozynenko I, Marushak O. (2018) Species distribution modeling *Bombina bombina* (Linnaeus, 1758) and its important invasive threat *Perccottus glenii* (Dybowski, 1877) in Latvia under global climate change. *Environmental research, Engineering and Management*, 74 (4): 79–86.
29. Pysanets E.M., Suryadna N.M. (2007) Herpetological studies (amphibians and reptiles). Methods of inventory and assessment of the current state of biodiversity of natural complexes and landscapes, necessary for the formation of regional ecological networks (edited by V. D. Siokhin). Melitopol: Branta, 41–60.
30. Reif J. (2013). Long-term trends in bird populations: a review of patterns and potential drivers in North America and Europe. *Acta Ornithologica*, 48 (1): 1–16.
31. Robinson C.T., Tockner K., Ward J.V. (2002) The fauna of dynamic riverine landscapes. *Freshw. Biol.* 2002, 47: 661–677.
32. Romanenko O.V., Arsan O.M., Kipnis L.S., Sytnyk Yu.M. (2015). Ecological problems of Kyiv reservoirs and adjacent territories. Kyiv Scientific book. 190 p.
33. Salafsky N., Salzer D., Stattersfield A. J., Hilton-Taylor C., Neugarten R. (2008) A standard lexicon for biodiversity conservation: unified classifications of threats and actions. *Conservation Biology*, 22: 897–911.
34. Shydlovskyy, I. V., Strus, Yu. M., & Mateychyk, V. I. (2017). Changes in numbers of grassland waders in the Prypiat valley within borders of National Park "Prypiat – Stohid". In State and biodiversity of ecosystems of Shatsk National Nature Park. 121–123
35. Standard data form of the website of the Emerald Network No. UA0000474 "Left bank floodplain of the Dnieper" <https://natura2000.eea.europa.eu/Emerald/SDF.aspx?site=UA000047421>
36. Strus Yu.M., & Shydlovskyy I. V. (2016) The condition of breeding populations of meadow waders in the Lviv region over the period 2009–2014 and recommendations for their protection. *Visnyk of the Lviv University. Series Biology*, 72: 168–179.
37. The IUCN Red list of threatened species. (2018). Режим доступу <http://www.iucnredlist.org>
38. Vakulyshyn S. (2014). Toponymy of Kyiv of the 20th century. Kyiv: Center DZK 260 p
39. Vishnevsky V.I. (2021) Reservoirs of Kyiv. Kyiv: Nika Center press.
40. Yanenko V.O., Loparev S.O. (2012) Records of rare and endangered birds in the vicinity of Kyiv and protection of their biotopes. *Bulletin of Kyiv National University named after T. Shevchenko. Biology*. 60 (3): 7–10.
41. Zagorodnyuk I. V. (2002) Kyiv, 60 p. Field key to small mammals of Ukraine. (Proceedings of the Theriological School, volume 5). Kyiv, 60.
42. Zagorodniuk I. V., Emelyanov I. G. (2012) Taxonomy and nomenclature of mammals of Ukraine. *Proceedings of the National Museum of Natural History*, 10: 5–30.

43. https://search.coe.int/bern-convention/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680746afc
44. <https://web.archive.org/web/20081202063/http://www.uapravo.net/data/base65/rus65221.htm>

45. <https://mepr.gov.ua/pcontent/uploads/2023/05/dodatok1.pdf>
46. <https://www.iucnredlist.org/>
47. https://kmr.gov.ua/sites/default/files/685_3.pdf

UDC 595/599: 502.72 (285.3)

RECENT UPDATES ON THE SPECIES COMPOSITION OF VERTEBRATES IN THE LANDSCAPE RESERVATIONS «LAKE TYAHLE» AND «OSOKORKYVSKI MEADOWS»

Prychepa M.V., Kovalenko Yu.O.

Vertebrate animal studies were conducted between 2017 and 2023 in two landscape reserves: "Lake Tyagle" and "Osokorkovsky Meadows," along with adjacent areas. A total of 258 animal species were recorded, including 33 species listed in the Red Book of Ukraine. The research focused on fauna in various biotopes: grasslands, shrubs, wetlands, lake zones, and riparian forests. The lake and meadow ecosystems displayed the highest species diversity, with 89 and 62 species, respectively. Meadow biotopes also held the largest number of "Red Book" species, including 6 amphibian and 5 reptile species, with *Bombina bombina* habitats being of particular importance. The ichthyofauna comprised 31 fish species, primarily from the native complex, with the Cyprinidae family being especially abundant. Two species from the Red Book of Ukraine, *Carassius carassius* and *Idus idus*, and 10 species from the Bern Convention list (particularly Resolution 6) were identified. Birds made up 75.5% of the vertebrate fauna, with 195 bird species recorded, including 30 species listed in the Red Book of Ukraine, 8 species in the IUCN list (such as *Falco vespertinus*, *Aquila clanga*, and *Podiceps auritus* (Vulnerable), *Circus macrourus*, *Numenius arquata*, *Limosa limosa*, *Vanellus vanellus*, *Gallinago media*), and 7 species in the European Red List. The breeding sites of *Vanellus vanellus* and *Limosa limosa* are of conservation significance due to their "Near Threatened" status. Twenty species of mammals were also registered, including the *Castor fiber* group. Comprehensive faunistic research in the biocenoses of the Osokorkovsky floodplain demonstrates the conservation and reproduction of both common and rare animal species. The identification of 41 species from the Resolution 6 list of the Bern Convention highlights the importance of these areas in supporting the optimal functioning of the Emerald Network nature reserves and in maintaining and enhancing biodiversity in Ukraine and other European countries.

Key words: *biodiversity, biotopes, floodplain complexes, rare species, vertebrates.*

Подяки

Автори рукопису висловлюють подяку бердвотчерам: Н. Гончарик, Д. Петриченку, С. Любченку, Д. Шиндеру, І. Нозі, С. Маломужу, О. Лавренчук, а також А. Сидляренку за люб'язно надану інформацію та фотографії реєстрації окремих представників орнітофауни та інших тварин, які були використані під час написання рукопису статті.